

Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry kiittää valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa lausunto valtion talousarvioista vuodelle 2023. Into käsittelee lausunnossaan pyydetyn mukaisesti nuorisotyön tilannetta, haasteita ja rahoitusta, työpajatoiminnan jatkuvuutta ja palvelujen saatavuutta uudessa sote-rakenteessa.

Lausunnon keskeinen sisältö

- Nuorisoalaan kohdistuvat rahoitusleikkaukset on peruttava.
- Hallitusohjelmassa todetaan, että *"Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vahvistetaan"*. Talousarvioesitys osoittaa muuta.
- Tuen tarpeessa olevien nuorten ja aikuisten määrä on kasvanut ja palvelutarpeet moninaistuneet. Etsivän nuorisotyön ja työpajojen palveluille on entistä suurempi tarve.
- Tilanteet ovat vaikeutuneet erityisesti niillä nuorilla, joilla jo ennen koronaa on ollut haasteita.
- Etsivän nuorisotyön leikkaus olisi jopa 3 500 000 euroa, ja siirtomäärärahojenkin kanssa lähes 1 miljoonaa euroa.
- Talousarvioesitys jättää pahimmillaan 4600 haavoittuvissa elämäntilanteissa olevaa nuorta kokonaan vaille heidän tarvitsemaansa rinnalla kulkijaa, tukea ja ohjausta.
- Työpajatoiminnan kaikki yleisimmät valmennuspalvelut ovat isojen muutosten alla ja heikentävät työpajojen mahdollisuuksia vastata asiakkaiden kokonaisvaltaisiin tarpeisiin.
- Työpajatoiminnan rahoitukseen on tulossa 300 000 euron leikkaus ajassa, jolloin tarvitaan resursseja ja mahdollisuuksia kehittämiseen toimintaympäristön muuttuessa.
- Sote-uudistus muuttaa peruuttamattomasti työpajakenttää - suurella osalla työpajoista ei tarkkaa tietoa tulevasta
- Työpajakenttää peräänkuuluttaa valtakunnallisia linjauksia ja yhteistyötä.

Koronan myötä nuorten välinen eriarvoisuus on kasvanut. **Tilanteet ovat vaikeutuneet erityisesti niillä nuorilla, joilla jo ennestään on ollut haasteita. Osa nuorista tarvitsee palveluita ja tukea aiempaa vahvemmin.** Koronaepidemia on lisännyt ahdistusta ja muita mielenterveysongelmia, yksinäisyyttä sekä taloudellisia ongelmia. Mielenterveyspalveluiden saatavuus on ollut entistä heikompaa ja hoitovelka on kasvanut. Epidemiasta on seurannut opiskeluvaikeuksia ja työttömyyttä, päivärutiinien puutetta, toimettomuutta sekä lisääntynyttä päihteiden käyttöä. Nuorten ja aikuisten pahoinvointi ja syrjäytyminen ovat kasvamassa. Kaikkia koronan jälkiseurauksia ei vielä tunnisteta. Esimerkiksi nuorten "komeroituminen" on ilmiönä noussut esiin vasta tänä syksynä.

Nuoret on huippuja, viisaita ja heillä paljon voimavaroja. Toki osalla haasteet lisääntyneet koronan takia.

Haasteet on varmasti ne, että koronan jälkioireet ei näy vieläkään todellisuudessa. Tän asian kanssa työskennellään varmasti vielä vuosia.

Palvelujärjestelmän suurimmat puutteet ovat mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Palvelujärjestelmän tehottomuus lisää ihmisten haasteita ja syrjäytymistä, ja pitkällä aikavälillä kustannuksia.

Matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluiden avulla nopeutetaan tuen ja hoidon piiriin pääsemistä. On tärkeää, että nuorille on räätälöity juuri heidän tarpeisiinsa vastaavat joustavat ja laadukkaat palvelut. Tämä vahvistaa nuorten palveluihin kiinnittymistä ja sitoutumista.

Polarisaatio näkyy koko ajan enemmän ja enemmän. Ne, joilla menee hyvin, menee lähes kaikilla elämän osa-alueilla todella hyvin, mutta puolestaan niillä, joilla menee huonosti, menee sitten todella huonosti. Usko yhteiskuntaan ja sen tarjoamiin palveluihin on heikoimmassa asemassa olevilla horjumassa. Osa nuorista kokee arvottomuutta palveluiden saatavuudessa.

Palveluiden saaminen haasteellista, yhtään minkään palvelun, joka paikassa on ruuhkaa.

Talousarvioesityksessä nuorisoalaan kohdentuu kuitenkin merkittävä rahoitusleikkaus. Nuorisotyön määrärahat ovat kokonaisuudessaan 77 miljoonaa euroa, mikä merkitsee 4,2 miljoonan euron leikkausta. Leikkaukset kohdistuvat myös etsivään nuorisotyöhön ja työpajatoimintaan. Hallitusohjelmassa todetaan, että *"Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vahvistetaan"*. Leikkaus vesittää tämän tavoitteen täysin. Nuorille on taattava heidän tarvitsemansa palvelut. **Nuorisoalan leikkaukset on peruttava.**

Ahdistus maailmantilanteesta (sota, ilmasto, korona) pitää olla huolissaan koko yhteiskunnasta / maailmasta, näköalattomuus ja tulevaisuuden pelko.

Hyvästä työllisyyskehityksestä huolimatta pitkäaikaistyöttömyys on jäänyt korkealle tasolle. Kolmannen sektorin palkkatuettu työ tarjoaa työllistymismahdollisuuksia juuri pitkäaikaistyöttömille ja vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville. Talousarvioesityksessä palkkatuesta ollaan kuitenkin leikkaamassa jopa 10 miljoonaa. Lisäksi valmistelussa oleva palkkatukiuudistus murentaa kolmannen sektorin työpajojen ja muiden välityömarkkinatoimijoiden toimintaedellytyksiä. **Palkkatuen rahoituksia ei saa toteuttaa.**

Valtioneuvoston hyväksymän valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2020–2023 nuorisopoliittiset tavoitekokonaisuudet ovat:

- nuorella on edellytykset sujuvaan arkeen – syrjäytyminen vähenee
- nuorella on keinot ja taidot osallistumiseen ja vaikuttamiseen
- nuori voi luottaa yhteiskuntaan – yhdenvertaisuus ja turvallisuus vahvistuvat

Nuorisotyön kohdistuvat leikkaukset haastavat tavoitekokonaisuuksien toteutumista.

Osana Itäisen Suomen elinvoiman vahvistamisen toimenpiteitä nuorisotoiminnan tukemiseen lisätään 1 miljoonaa euroa. Rahan kohdentumisesta ei ole vielä tarkempaa tietoa. Into pitää lisäystä kannatettavana.

Tuen tarpeessa olevien nuorten ja aikuisten määrä on kasvanut ja palvelutarpeet moninaistuneet. Etsivän nuorisotyön ja työpajojen palveluille on entistä suurempi tarve. Kaikkia koronaepidemian vaikutuksia ei vielä nähdä, joten nuorten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien palveluiden rahoitusta tulee vahvistaa. Etsivään nuorisotyöhön ja työpajatoimintaan on kannattavaa panostaa – **ne ovat investointeja nuorten hyvinvointiin ja osallisuuteen sekä kouluttautumiseen ja työllisyyteen.** Tutkimus todentaa: etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ehkäisevät syrjäytymistä ja edistävät nuorten koulutukseen ja työhön siirtymistä¹.

Etsivän nuorisotyön tilanne, haasteet ja rahoitus

Etsivässä nuorisotyössä nuori saa kokonaisvaltaista tukea haasteidensa ratkaisemiseen ja tarvitsemiensa palveluiden löytämiseen ja niihin kiinnittymiseen. Etsivä nuorisotyö on vaikuttava palvelu nuorten hyvinvoinnin edistämiseen: Sovari-mittarin mukaan 92 prosenttia nuorista on kokenut sosiaalista vahvistumista etsivän nuorisotyön ajanjaksolla. Nuoret antavat etsivälle nuorisotyölle erinomaisen arvioin: 4,6 asteikolla 1–5.

Koronaepidemian myötä syrjäytyminen on vaarassa lisääntyä, ja erityisesti haasteellisessa asemassa olevien nuorten ongelmat ovat kasautuneet. Etsivä nuorisotyö vastaa näiden nuorten tarpeisiin.

Etsivässä nuorisotyössä näkyy polarisaatio: tukea tarvitsevat nuoret voivat entistä huonommin.

Aggressiivinen tai vihainen käytös lisääntynyt.

Etsivää nuorisotyötä on ensimmäistä kertaa kaikissa Suomen kunnissa. Etsiviä nuorisotyöntekijöitä on 580 vuonna 2022. Etsivä nuorisotyö tavoitti vuonna 2021 yhteensä 20 339 nuorta. Nuorten tyypillisimmät elämäntilanteet olivat työtön, opiskelija (keskeyttämisvaarassa / keskeyttänyt), sosiaaliturvan varassa elävä tai palveluiden ulkopuolella. Etsivään nuorisotyöhön ohjaututaan 39 % muista palveluista, 34 % oppilaitoksista ja 27 % oman tai läheisen yhteydenoton kautta.

Vuoden 2022 talousarviossa etsivän nuorisotyön rahoitus oli siirretty kokonaan budjettivaroihin, pois

¹ Vauhkonen, Teemu & Hoikkala, Tommi (2020): *Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta.* Nuorisotutkimusseura. [Syrjäytymisen lasku \(nuorisotutkimusseura.fi\)](https://www.into.fi/tutkimus/syrjailyminen)

rahapelitoiminnan tuotoista. Tämä oli hyvä ja kannatettava kehityssuunta. Talousarvioesityksessä vuodelle 2023 etsivän nuorisotyön rahoitus on hajautettu jälleen kolmelle eri budjettiriville, ja lisäksi rahoituksen taso on kiinni siirtomäärärahoista. Tämä ratkaisu ei vahvista kuntien ja organisaatioiden kovasti tarvitsemaa uskoa valtakunnallisen rahoituspohjan pitkäjänteisyyteen ja ennustettavuuteen. Etsivän nuorisotyön rahoitus on tarkoituksenmukaista siirtää budjettipohjaiseksi rahoitukseksi yhdelle budjettiriville. Näin rahoitus on läpinäkyvämpää ja luo tarpeellisen vaikutelman valtakunnallisen rahoituksen vakaasta perustasta ja kansallisesta sitoutumisesta etsivän nuorisotyön vakiinnuttamiseen, mikä edesauttaa työmuodon ammatillistumista edelleen kuntatasolla.

Etsivä nuorisotyö kohdentuu heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin ja se on vaikuttava keino vähentää nuorten syrjäytymistä. Etsivässä nuorisotyössä vahvistetaan nuoren elämänhallintaa sekä taitoja, joilla kiinnittyä palveluihin ja jatkoluille. Etsivä nuorisotyö tarjoaa yksilöllistä tukea koulutuksen, työn ja palveluiden ulkopuolella oleville nuorille. **Talousarvioesityksessä etsivään nuorisotyöhön esitetään ensi vuodelle kuitenkin vain 12 100 000 euroa.** Vuonna 2022 aluehallintovirastot myönsivät avustusta etsivään nuorisotyöhön yhteensä n. 15,6 miljoonaa euroa. **Etsivän nuorisotyön leikkaus olisi jopa 3 500 000 euroa.**

On huomattava, että talousarviossa esitetty rahoitus etsivälle nuorisotyölle ei kokonaisuudessaan kohdistus aluehallintovirastojen kautta jaettavaan avustukseen. Rahaa käytetään myös etsivän nuorisotyön kehittämisen kannalta tärkeisiin kohteisiin kuten alueelliseen koordinaatioon sekä yhteysetsivaan.fi-palvelun ylläpitoon. Talousarviosta ei käy ilmi, mikä on näille toiminnoille varattu osuus määrärahasta. **Todellinen rahoitus etsivän nuorisotyön avustuksiin on siten vähemmän kuin 12,1 miljoonaa euroa.**

Valtionavustus on etsivän nuorisotyön järjestämisessä ratkaisevassa asemassa – etsivää nuorisotyötä ei kunnassa tehdä, ellei kunta saa siihen avustusta. Kun aluehallintovirastot myöntävät kunnille yhtä etsivän nuorisotyöntekijän henkilötyövuotta kohti 30 000 euroa, voidaan laskea, että jo 3,5 miljoonan euron leikkaus johtaisi etsivien nuorisotyöntekijöiden määrän vähenemiseen kaikkiaan noin 115:lla. Yksi etsivä nuorisotyöntekijä työskentelee vuoden aikana intensiivisesti keskimäärin suunnilleen 40:n nuoren kanssa. **Talousarvio jättäisi siis vähintään 4600 haavoittuvissa elämäntilanteissa olevaa nuorta kokonaan vaille heidän tarvitsemaansa rinnalla kulkijaa, tukea ja ohjausta.**

OKM:n virkamiesten mukaan etsivään nuorisotyöhön on mahdollista käyttää lisäksi kuluvan vuoden siirtomäärärahoja, noin 2,6 miljoonaa euroa. Siirtomäärärahojen määrä vahvistuu kuitenkin vasta vuoden lopussa. Into viesti on vahva: **etsivään nuorisotyöhön on kohdennettava käytettävissä olevat siirtomäärärahat.**

Siirtomäärärahojenkin jälkeenkin etsivän nuorisotyön rahoitus tulee olemaan pienempi kuin vuonna 2022. Etsivä nuorisotyö vastaa nuorten kokonaisvaltaisiin tuen tarpeisiin ja se saa nuorilta kiitettävää palautetta. **Tukea tarvitsevien nuorten palvelusta ei saa leikata!**

Etsivän nuorisotyön perusrahoituksesta puuttuu vuoden 2022 tasoon verrattuna 3,5 miljoonaa euroa, joista siirtomäärärahat kattavat vain osan. **Jos siirtomäärärahat toteutuvat täysimääräisesti, etsivän nuorisotyön rahoitus on vuonna 2023 lähes 1 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2022.**

- **3 500 000 etsivään nuorisotyöhön siirtomäärärahoja hyödyntämällä**

Into on huolissaan etsivän nuoristotyön tulevien vuosien rahoituksesta. Siirtomäärärahat on käytetty vuonna 2023 eikä tulevien vuosien rahoituksen tasosta ole varmuutta. Uhkaavalta näyttää, että perusrahoituksen suunta on laskeva, mikä tulee näkymään heti etsivien nuorisotyöntekijöiden määrässä ja siten tavoitettujen nuorten määrässä. Etsivää nuorisotyötä on nyt Suomen kaikissa kunnissa, joten se on saavutettava ja vaikuttava lähipalvelu nuorille. Aikana, jolloin koronan vaikutusten lieventämisestä puhutaan paljon, ratkaisuna ei voi olla nuorten palveluista leikkaaminen.

Työpajatoiminnan tilanne, haasteet ja rahoitus

Työpajatoiminta vahvistaa elämänhallintaa ja osaamista sekä tukee koulutukseen ja työhön sijoitumista. Työpajatoiminta on tuloksellinen keino edistää osallisuutta ja työllisyyttä. Työpajatoiminta vastaa tarpeisiin: Sovari-mittarin mukaan jopa 93 % valmentautujista on kokenut sosiaalista vahvistumista palvelun aikana. Valmentautijat antavat työpajatoiminnalle kiitettävän arvion: 4,3 asteikolla 1-5.

Koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumiseen tukea tarvitsevia nuoria ja aikuisia on koronaepidemian myötä aiempaa enemmän. Työpajojen asiakaskunnan tuentarpeet ovat entisestään kasvaneet.

Työpajatoiminnassa oli vuonna 2021 yhteensä 22 271 valmentautujaa, joista nuoria oli 11 849. Nuoret ohjautuvat työpajatoimintaan mm. 28 % työhallinnosta, 18 % sosiaali- ja terveystyöpalveluista, 14 % suoraan työpajalle, 12 % oppilaitoksista ja 11 % nuorisotyöstä. Työpajajakson jälkeen nuoret ohjautuvat: 35 % työhön, 24 % muuhun ohjattuun toimenpiteeseen esim. työkokeilu, 15 % työhön, 9 % muualle (esim. armeija tai perhevapaa), 18 % työttömäksi tai muutto toiselle paikkakunnalle.

Yleisimmät työpajan valmennuspalvelut ovat kuntouttava työtoiminta, työkokeilu, palkkatuettu työ ja sosiaalinen kuntoutus. Näistä kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus siirtyy hyvinvointialueelle ja palkkatuettuun työhön on tulossa merkittäviä rajoituksia ja rahoitusleikkauksia. Työkokeilun ehtoihin on tullut jo aiemmin tiukennuksia, ja nyt esitetään lisäksi sen lyhentämistä kuuteen kuukauteen. **Kaikki yleisimmät valmennuspalvelut ovat nyt isojen muutosten alla ja heikentävät työpajojen mahdollisuuksia vastata asiakkaiden kokonaisvaltaisiin tarpeisiin.** Työpajatoiminta vuonna 2023 näyttää hyvin erilaiselta kuin menneinä vuosina. Muutokselle täytyy antaa aito mahdollisuus: aikaa ja tarkoituksenmukaiset resurssit.

Mitä tapahtuu nuorten työpajakentällä vuonna -23?? Mihin nuoret menevät?? Ja millä statuksilla?? Paljon puhetta ja ihmetystä tuottanut syksyllä -22 ja jatkuu varmasti ties minne asti! Ahdistus!!

Työpajatoiminta vahvistaa arjenhallintaa, kasvattaa osaamista ja tukee koulutukseen ja työhön. **Työpajatoiminta on tuloksellinen keino edistää osallisuutta ja työllisyyttä.** Koronan myötä työpajojen asiakaskunnan tuentarpeet ovat entisestään kasvaneet. Koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumiseen vahvaa tukea tarvitsevia on aiempaa enemmän. Myös valtionapukelpoisten työpajojen määrä on viime vuosina kasvanut.

Talousarvioesityksessä nuorten työpajatoimintaan esitetään ensi vuodelle kuitenkin vain 16 000 000 euroa, mikä on 300 000 euroa vähemmän kuin edellisvuonna. Työpajatoiminnan toimintaedellytyksiä ja rahoitusta tulee vahvistaa. **Työpajojen avustussummaa tulee nostaa suhteessa valtionapukelpoisten organisaatioiden määrään, vähintään 16 300 000 euroon. Työpajatoiminnan rahoituksen on vastattava kasvaneeseen tarpeeseen!**

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

Rautatieläisenkatu 6 (käyntiosoite Kelloilta 7)
00520 Helsinki

into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi
www.intory.fi

➤ 300 000 nuorten työpajatoimintaan

On tärkeää, että työpajatoiminnan rahoitus turvataan etenkin haasteellisina aikoina. Koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumiseen tukea tarvitsevia nuoria on koronaepidemian myötä aiempaa enemmän.

Vastaan on tullut nuoria, koulutettuja ja kouluttamattomia, joilla työllistymissuunnitelma ei ole realistinen, koska terveystilalta ei ole huomioitu, vaikka siitä on nuoren omia ja verkostojen lausuntoja toimitettu. Työntekijöillä ei ole ollut resursseja antaa nuorelle aikaa esimerkiksi järjestelmien käytön opettamiseen, että nuori voisi edes yrittää täyttää annettuja vaatimuksia. Tai nuori ei edes ymmärrä mitä vaatimukset tarkoittavat, mitä niiden eteen pitää tehdä.

Palkkatukiuudistus ja leikkaukset palkkatukeen haastavat kolmannen sektorin työpajatoimijoita. Palkkatuettu työ työpajakentällä tarjoaa heikossa asemassa oleville yksilöllistä tukea, osaamisen kasvattamista ja sen tunnistamista sekä työelämävalmiuksien vahvistamista. Kolmannen sektorin palkkatuettu työ rakentaa polkua avoimille työmarkkinoille.

Palkkatukiuudistuksen vaikutuksesta palkkatuettu työ tulee vähenemään olennaisesti kolmannella sektorilla, ja näin ollen työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys tulevat kasvamaan. Päinvastaisista tarkoituksistaan huolimatta palkkatukiuudistus on lisäämässä heikossa asemassa olevien työttömyyttä.

Erityisesti muutokset 100 %:n palkkatukeen tulevat olemaan työpajatoimijoille dramaattisia. Into katsoo, että uudistus tulee vähentämään merkittävästi haavoittuvassa asemassa olevien työllistymiseen liittyviä palveluita. Esitetyssä muodossa vaikutukset tulevat olemaan kielteisiä ja heikossa asemassa olevien työllistyminen tulee monin paikoin halvaantumaan.

Erittäin merkittävä uudistus olisi tulossa, suuri negatiivinen vaikutus. Joudumme tod. näköisesti lopettamaan pienillä paikkakunnilla olevat pajat. Myös muiden palveluiden supistaminen edessä. Asiakaskohderyhmälle erittäin suuri negatiivinen vaikutus. Asiakkaat ovat olleet esim. pajallamme ensin palkkatuella, jolloin olemme voineet vahvistaa heitä ja sitten edelleen sijoittaa yrityksiin. Nämä asiakkaat eivät ole valmiita siirtymään suoraan yrityksiin palkkatuella, erilaisten haasteiden takia. En usko että yrityksetkään ottavat heitä suoraan palkkatuella, yritykset miettivät aina tulosta (henkilön pitää olla tuottava).

Suurimmalle osalle kohderyhmään kuuluvista yhdistyksen tuettu ja valmennusta sisältävä palkkatukijakso on tärkeä välivaihe työelämään valmentautumisessa. Hyppäys suoraan kuntouttavasta työtoiminnasta tai työkokeilusta avoimen sektorin työsuhteeseen on monelle liian haastava. Pelkona myös on, että suurella osalla kohderyhmään kuuluvista ei ole valmiuksia hakeutua avoimille työmarkkinoille ilman ulkopuolista tukea. Todennäköisesti myös työsuhteiden keskeytykset lisääntyvät uudistuksen myötä

Palkkatukiuudistuksen seuraukset ovat lamauttavat työpajakentän yhdistyksille ja säätiöille. Vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työttömyys tulee kasvamaan ja kokonaistilanne

heikkenemään.

Esitetyillä muutoksilla on myös kerrannaisvaikutuksia, jotka heikentävät työpajojen mahdollisuuksia tarjota muita valmennus-, kuntoutus- ja työllistämispalveluita. Vaikuttavia palveluita ei tule romuttaa. Työllistämismahdollisuuksia on lisättävä, ei vähennettävä. **Palkkatuen leikkaukset ja palkkatukiudistuksen rajoitukset kolmannen sektorin 100 %:n palkkatukeen on peruttava.**

Into vastustaa palkkatukiudistusta, ellei siihen tehdä olennaisia muutoksia: ennakoitu palkkatuetun toiminnan kauppavaikutus on käytännössä täysin epätodennäköinen. **Mahdollinen kauppavaikutus ja kilpailun vääristyminen pitää arvioida tapauskohtaisesti, eikä de minimis -ehtoa ei tule soveltaa.**

- 10 000 000 palkkatukeen – kolmannen sektorin 100 %:n rajoitukset peruttava

Työpajatoiminnan jatkuvuus ja palvelujen saatavuus uudessa sote-rakenteessa

Sote-uudistuksen myötä kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus siirtyvät hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle 1.1.2023. Tuolloin kunnalliset työpajat eivät voi enää tuottaa näitä yleisimpiä palveluitaan. Into on kartoittanut työpajojen tilannetta toteuttamalla kyselyn sote-uudistuksen vaikutuksista syyskuussa 2022. Kyselyyn vastasi 104 työpajaa kaikilta hyvinvointialueilta ja tulokset on koottu raportiksi².

Suurella osalla työpajoista ei tarkkaa tietoa tulevasta – huoli asiakkaiden palveluista

Kysely osoittaa, että sote-uudistukseen liittyy työpajakentällä edelleen suuri epätietoisuus. Monen työpajan tulevaisuus on yhä täynnä kysymyksiä. Kyselyn perusteella myöskään hyvinvointialueiden valmius tuottaa kuntouttavaa työtoimintaa ja sosiaalista kuntoutusta tammikuun alussa ei näyttäydä vahvana. Jopa kolmasosa kyselyyn vastanneista työpajatoimijoista katsoo, ettei heillä ole tarkkaa tietoa, miten uudistus oman organisaation toimintaan vaikuttaa. Epävarmuutta koetaan erityisesti kunnallisilla ja yhdistysmuotoisilla työpajoilla. Kysely osoittaa, että työpajapalveluihin liittyvät periaatepäätökset ovat suuressa osassa kuntia vielä tekemättä. Paikoin ratkaisuja on kyllä tehty, mutta käytännön toteutukseen liittyy vielä monia epävarmuuksia. Työpajakentän huoli nuorten ja muiden valmentautujien tilanteesta on suuri. Vaarana nähdään, että palveluprosessit katkeavat ja moni jää ilman tarpeisiinsa vastaavaa palvelua. Huolta kannetaan myös lähipalveluiden katoamisesta.

Jos pajamme ei saa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa, niin pienen kuntamme nuorille, jotka

² [Sote-uudistus ja työpajojen uusi ajanlasku? Edessä tuntematon ja huoli valmentautujista - Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry \(intory.fi\)](#)

ovat kuty:n tarpeessa, on todella vaikeaa löytää ja saada järkevää toimintaa. Lähipalvelu loppuu. Toivomme, että yhteistyöverkosto sote-toimijoiden kanssa jatkuu hyvänä, mutta jos tämä ei tapahdu, niin asiakkaiden tilanne voi pahentua

Monen työpajan toiminta siirtyy hyvinvointialueelle

Kysely tuo myös esille, että sote-uudistus muuttaa peruuttamattomasti työpajakenttää. Lähes 20 prosenttia vastaajista kertoo toiminnan siirtyvän hyvinvointialueelle. Nämä ovat työpajoja, joissa kuntouttava työtoiminta on pääasiallinen tai keskeisin palvelu. Nuorten työpajatoiminta siirtyy neljällä prosentilla, aikuisten työpajatoiminta seitsemällä prosentilla ja sekä nuorten että aikuisten työpajatoiminta samoin seitsemällä prosentilla. Siirtyminen koskee etenkin kunnallisia työpajoja: niistä 22 prosentilla toiminta on siirtymässä hyvinvointialueelle.

Myös toiminnan siirtämisen kohdalla käytännön yhteistyöhön kunnan ja hyvinvointialueen välillä liittyy vielä paljon avoimia kysymyksiä. Nuorten työpajojen toimijat ovat pohtineet, muuttuuko nuorisotyöllinen työote ja kapeneeko toiminnan monialaisuus, kun asemoidutaan entistä vahvemmin sosiaalihuollon piiriin. On myös huomattava, ettei nuorten työpajatoiminnan valtionavustusta voida siirtää kunnasta hyvinvointialueelle.

Palveluvalikoiman ja kohderyhmien muuttamista

Kyselyn mukaan kunnallisten työpajojen vaihtoehtona on myös keskittyä muihin palveluihin. Kunnallista työpajoista lähes 20 prosenttia ei enää uudistuksen jälkeen tuota kuntouttavaa työtoimintaa. Muista mahdollisista palveluista yleisimpiä ovat työkokeilu ja palkkatuettu työ sekä koulutuksen järjestäjille tarjottavat palvelut. Kyse voi olla myös aiempaa laajemmin myös työpajan omista sopimuksista. Ne eivät kuitenkaan tuo valmentautujalle mitään etuutta.

Työpajatoiminnan jäämisellä kuntaan ja palvelupaletin muokkaamisella pyritään säilyttämään toiminta lähipalveluna. On kuitenkin huomattava, että näissä muissa palveluissa toiminnan sisällöt painottuvat toisin kuin kuntouttavassa työtoiminnassa tai sosiaalisessa kuntoutuksessa. Moni vastaaja tuokin esille huolta, ettei kaventunut palveluvalikoima enää vastaa riittävästi nuorten moninaisiin tarpeisiin.

Palveluntuottajat osallistuvat hyvinvointialueen kilpailutuksiin

Kyselyn perusteella yhdistys- ja säätiömuotoisista työpajoista lähes 40 prosenttia on osallistumassa hyvinvointialueiden kilpailutuksiin, kunnallisista pajoista ei yksikään. Kunnalliset työpajat eivät ole kyselyn perusteella hakeutumassa markkinoille eli yhtiöittämässä toimintaansa yhdistyksen tai säätiön muotoon, jotta voisivat osallistua hyvinvointialueen kilpailutuksiin. Osa palveluntuottajista tuo esille, että heillä sopimuksia on jo vaihdettu kunnasta hyvinvointialueen nimiin. Moni kuitenkin kuvaa tilanteen olevan epävarma: epätietoisuutta on erityisesti kilpailutusten aikatauluista ja asiakasvolyymeisterä.

Kumppanuussopimus kunnan ja hyvinvointialueen välillä

Kunnallisilla työpajoilla yhdeksi mahdollisuudeksi tarjota jatkossakin kuntouttavaa työtoimintaa on noussut ns. kumppanuusmalli, jossa hyvinvointialue ohjaa asiakkaita työpajalle, mutta raha ei liiku. Tämän vaihtoehdon on valinnut 11 prosenttia kunnallisista työpajoista. Kumppanuussopimuksen nähdään olevan ratkaisu asiakkaiden palveluiden varmistamiseen. Siihen liittyy vielä avoimia

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

Rautatieläisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosilta 7)
00520 Helsinki

into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi
www.intory.fi

kysymyksiä, joten tilanteen mahdollisimman nopea selkiyttäminen on olennaista. Keskustelua on herättänyt esim. mahdollinen kilpailun vääristyminen.

Muina mahdollisuuksina yhteistyömalli – mutta yhteistyö vielä ohutta

Merkittävää on, ettei kukaan kyselyyn vastanneista työpajatoimijoista kuvaa, että organisaation toiminta jouduttaisiin uudistuksen seurauksena lopettamaan. Vastaajista pieni osa nostaa esille muita mahdollisuuksia, kuten yhteistyömallin kunnan ja hyvinvointialueen välillä sekä säätiön siirtymisen in-house-asemaan hyvinvointialueeseen nähden. Vastausten perusteella kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö näyttäytyy varsin jäsentymättömänä. Jotkut työpajatoimijat kuvaavat, että toimintaa tullaan toteuttamaan yhteistyössä esimerkiksi yhteisissä tiloissa, mutta valtaosa vastaajista ei tuo tätä yhteistyömallia esille.

Työpajakenttä peräänkuuluttaa linjauksia ja yhteistyötä

Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille jo kolmen kuukauden kuluttua, mutta palveluiden tuottamisen ratkaisut ovat monessa kunnassa ja hyvinvointialueella vielä täysin auki. Koronan jälkihoito, nuorten välinen eriarvoistuminen ja korkealle jäänyt pitkäaikaistyöttömyys vaativat tukitoimia. Vastauksia avoimiin kysymyksiin on löydyttävä pian, jotta asiakkaat saavat tarpeisiinsa vastaavat palvelut.

Etsivät nuorisotyöntekijät ovat olleet huolissaan, mihin he voivat ohjata nuoria, jos matalan kynnyksen kuntouttavat työpajapalvelut katoavat kunnista. Myös työpajojen asiakkailta on noussut huolta omista palvelustaan, kun työpaja ei voi enää tarjota kuntouttavaa työtoimintaa. Työpajatoimijat rauhoittelevat tilannetta, vahvistavat luottamusta ja sanoittavat muutosta. Työpajatoimijat korostavat, että kuntouttavan työtoiminnan nuoria ei jätetä yksin, vaan pyritään rakentamaan erilaisia saattaen vaihtavia palveluita, kuten lyhennetyn viikon työkokeilusopimus tai työpajan oma sopimus, joilla palvelua turvataan siirtymävaiheessa.

Kyselyn perusteella keskeisimmäksi kehittämistä vaativiksi kokonaisuuksiksi nousevat hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspintayhteistyö, sopimuksellisuus ja toimenpiteet. Työpajatoimijat tulee hyvinvointialueilla ottaa nyt vahvasti mukaan palveluiden suunnittelu- ja valmistelutyöhön. Tarvitaan foorumeita keskustelulle ja monialaista verkostotyöskentelyä. Kumppanuusmallin mahdollisuudet ja rajoitukset on selvitettävä. Työpajatoimijat nostavat esille tarpeen kehittää uusi toimenpide työpajatoimintaan. Kunnallisten työpajojen palveluvalikoima kapenee merkittävästi, jos ne eivät voi enää tarjota kuntouttavaa työtoimintaa ja sosiaalista kuntoutusta edes kumppanuusmallin pohjalta. Muut yleisimmät palvelut, kuten työkokeilu ja palkkatuettu työ, eivät vastaa arjen taitojen ja elämäntilanteen vahvistamiseen liittyviin tarpeisiin.

Tarvitaan myös ministeriötason valtakunnallisia linjauksia ja mahdollisuuksien konkretisointia. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) asetti elokuussa työryhmän selvittämään uudistusten vaikutuksia työpajatoimintaan. Työryhmä laatii suosituksia, jotta toimintaa voidaan jatkossakin toteuttaa poikkihallinnollisesti ja asiakaslähtöisesti. Työryhmä pyrkii vastaamaan eduskunnan lausumaan. On kuitenkin selvää, että työ olisi tullut aloittaa jo aiemmin: linjauksilla on nyt todellinen kiire. Odotukset työryhmän työlle ovat suuret.

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

Rautatieläisenkatu 6 (käyntiosoite Kelloilta 7)
00520 Helsinki

into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi
www.intory.fi

